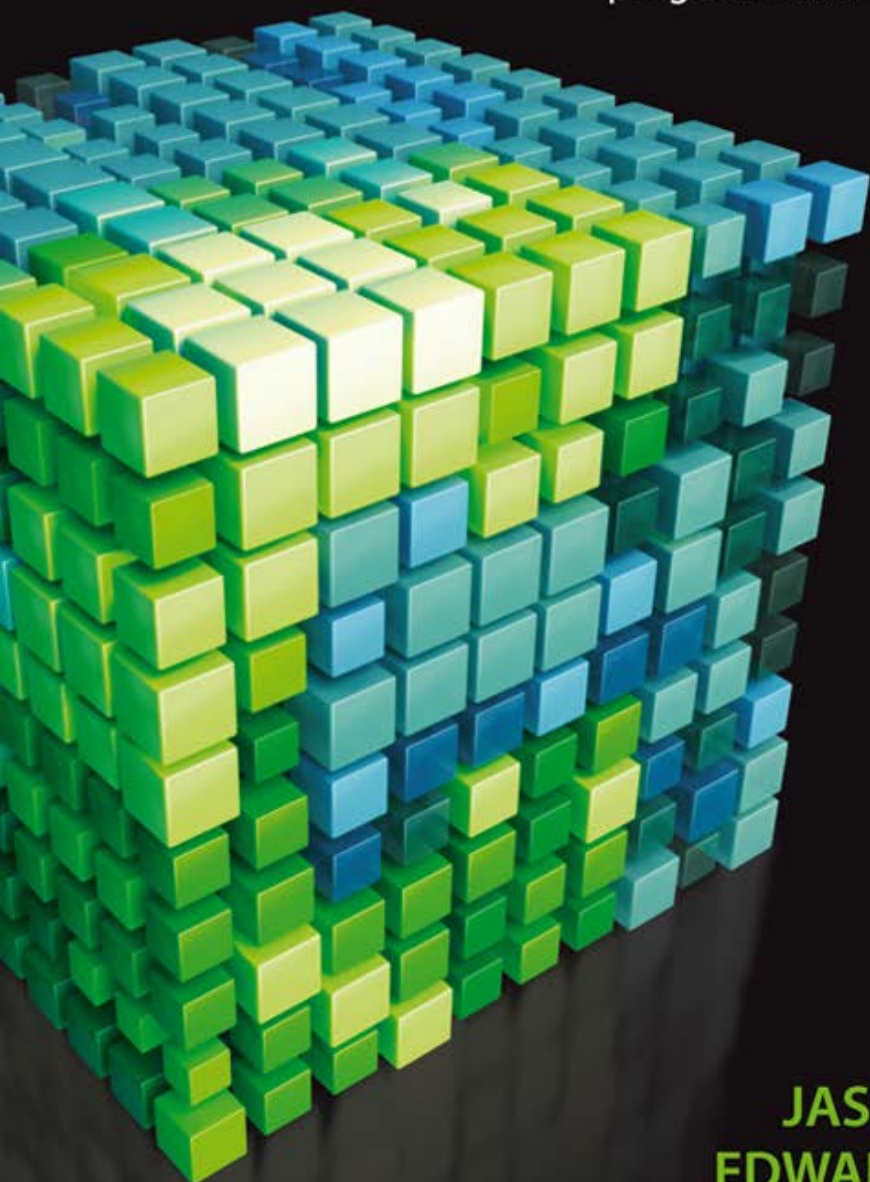

CUDA

W PRZYKŁADACH

Wprowadzenie do ogólnego
programowania procesorów GPU

JASON SANDERS
EDWARD KANDROT

Tytuł oryginału: CUDA by Example: An Introduction to General-Purpose GPU Programming

Tłumaczenie: Łukasz Piwko

ISBN: 978-83-246-3817-8

Authorized translation from the English language edition, entitled: CUDA by Example: An Introduction to General-Purpose GPU Programming; ISBN 0131387685, by Jason Sanders and Edward Kandrot; published by Pearson Education, Inc, publishing as Addison-Wesley Professional; Copyright © 2011 by NVIDIA Corporation.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from Pearson Education Inc.

Polish language edition published by Helion S.A.
Copyright © 2012.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz Wydawnictwo HELION dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz Wydawnictwo HELION nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo HELION
ul. Kościuszki 1c, 44-100 GLIWICE
tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl
WWW: <http://helion.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://helion.pl/user/opinie/cudawp>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Printed in Poland.

- [Kup książkę](#)
- [Poleć książkę](#)
- [Oceń książkę](#)

- [Księgarnia internetowa](#)
- [Lubię to! » Nasza społeczność](#)

Spis treści

Słowo wstępne	9
Przedmowa	11
Podziękowania	13
O autorach	15
1 DLACZEGO CUDA? DLACZEGO TERAZ?	17
1.1. Streszczenie rozdziału	17
1.2. Era przetwarzania równoległego	17
1.2.1. Procesory CPU	18
1.3. Era procesorów GPU	19
1.3.1. Historia procesorów GPU	19
1.3.2. Początki programowania GPU	20
1.4. CUDA	21
1.4.1. Co to jest architektura CUDA	21
1.4.2. Używanie architektury CUDA	22
1.5. Zastosowania technologii CUDA	22
1.5.1. Obrazowanie medyczne	22
1.5.2. Symulacja dynamiki płynów	23
1.5.3. Ochrona środowiska	24
1.6. Podsumowanie	25
2 KONFIGURACJA KOMPUTERA	27
2.1. Streszczenie rozdziału	27
2.2. Środowisko programistyczne	27
2.2.1. Procesor graficzny z obsługą technologii CUDA	28
2.2.2. Sterownik urządzeń NVIDIA	29
2.2.3. Narzędzia programistyczne CUDA	30
2.2.4. Standardowy kompilator języka C	31
2.3. Podsumowanie	32

3	PODSTAWY JĘZYKA CUDA C	33
3.1.	Streszczenie rozdziału	33
3.2.	Pierwszy program	33
3.2.1.	Witaj, świecie!	34
3.2.2.	Wywoływanie funkcji jądra	34
3.2.3.	Przekazywanie parametrów	35
3.3.	Sprawdzanie właściwości urządzeń	38
3.4.	Korzystanie z wiedzy o właściwościach urządzeń	42
3.5.	Podsumowanie	43
4	PROGRAMOWANIE RÓWNOLEGŁE W JĘZYKU CUDA C	45
4.1.	Streszczenie rozdziału	45
4.2.	Programowanie równoległe w technologii CUDA	45
4.2.1.	Sumowanie wektorów	46
4.2.2.	Zabawny przykład	52
4.3.	Podsumowanie	60
5	WĄTKI	61
5.1.	Streszczenie rozdziału	61
5.2.	Dzielenie równoległych bloków	61
5.2.1.	Sumowanie wektorów — nowe spojrzenie	62
5.2.2.	Generowanie rozchodzących się fal za pomocą wątków	68
5.3.	Pamięć wspólna i synchronizacja	72
5.3.1.	Iloczyn skalarny	74
5.3.2.	Optymalizacja (niepoprawna) programu obliczającego iloczyn skalarny	82
5.3.3.	Generowanie mapy bitowej za pomocą pamięci wspólnej	84
5.4.	Podsumowanie	87
6	PAMIĘĆ STAŁA I ZDARZENIA	89
6.1.	Streszczenie rozdziału	89
6.2.	Pamięć stała	89
6.2.1.	Podstawy techniki śledzenia promieni	90
6.2.2.	Śledzenie promieni na GPU	91
6.2.3.	Śledzenie promieni za pomocą pamięci stałej	96
6.2.4.	Wydajność programu a pamięć stała	97
6.3.	Mierzenie wydajności programów za pomocą zdarzeń	99
6.3.1.	Pomiar wydajności algorytmu śledzenia promieni	100
6.4.	Podsumowanie	103

7	PAMIĘĆ TEKSTUR	105
	7.1. Streszczenie rozdziału	105
	7.2. Pamięć tekstur w zarysie	105
	7.3. Symulacja procesu rozchodzenia się ciepła	106
	7.3.1. Prosty model ogrzewania	106
	7.3.2. Obliczanie zmian temperatury	108
	7.3.3. Animacja symulacji	110
	7.3.4. Użycie pamięci tekstur	114
	7.3.5. Użycie dwuwymiarowej pamięci tekstur	117
	7.4. Podsumowanie	121
8	WSPÓŁPRACA Z BIBLIOTEKAMI GRAFICZNYMI	123
	8.1. Streszczenie rozdziału	124
	8.2. Współpraca z bibliotekami graficznymi	124
	8.3. Generowanie rozchodzących się fal za pomocą GPU i biblioteki graficznej	130
	8.3.1. Struktura GPUAnimBitmap	130
	8.3.2. Algorytm generujący fale na GPU	133
	8.4. Symulacja rozchodzenia się ciepła za pomocą biblioteki graficznej	135
	8.5. Współpraca z DirectX	139
	8.6. Podsumowanie	139
9	OPERACJE ATOMOWE	141
	9.1. Streszczenie rozdziału	141
	9.2. Potencjał obliczeniowy	141
	9.2.1. Potencjał obliczeniowy procesorów GPU NVIDIA	142
	9.2.2. Kompilacja dla minimalnego potencjału obliczeniowego	144
	9.3. Operacje atomowe w zarysie	144
	9.4. Obliczanie histogramów	146
	9.4.1. Obliczanie histogramu za pomocą CPU	146
	9.4.2. Obliczanie histogramu przy użyciu GPU	148
	9.5. Podsumowanie	156
10	STRUMIENIE	157
	10.1. Streszczenie rozdziału	157
	10.2. Pamięć hosta z zablokowanym stronicowaniem	158
	10.3. Strumienie CUDA	162
	10.4. Używanie jednego strumienia CUDA	162
	10.5. Użycie wielu strumieni CUDA	166
	10.6. Planowanie pracy GPU	171
	10.7. Efektywne wykorzystanie wielu strumieni CUDA jednocześnie	173
	10.8. Podsumowanie	175

11	WYKONYWANIE KODU CUDA C JEDNOCZEŚNIE NA WIELU GPU	177
	11.1. Streszczenie rozdziału	177
	11.2. Pamięć hosta niewymagająca kopiowania	178
	11.2.1. Obliczanie iloczynu skalarnego za pomocą pamięci niekopiowanej	178
	11.2.2. Wydajność pamięci niekopiowanej	183
	11.3. Użycie kilku procesorów GPU jednocześnie	184
	11.4. Przenośna pamięć zablokowana	188
	11.5. Podsumowanie	192
12	EPILOG	193
	12.1. Streszczenie rozdziału	194
	12.2. Narzędzia programistyczne	194
	12.2.1. CUDA Toolkit	194
	12.2.2. Biblioteka CUFFT	194
	12.2.3. Biblioteka CUBLAS	195
	12.2.4. Pakiet GPU Computing SDK	195
	12.2.5. Biblioteka NVIDIA Performance Primitives	196
	12.2.6. Usuwanie błędów z kodu CUDA C	196
	12.2.7. CUDA Visual Profiler	198
	12.3. Literatura	199
	12.3.1. Książka Programming Massively Parallel Processors: A Hands-on Approach	199
	12.3.2. CUDA U	199
	12.3.3. Fora NVIDII	200
	12.4. Zasoby kodu źródłowego	201
	12.4.1. Biblioteka CUDA Parallel Primitives Library	201
	12.4.2. CULATools	201
	12.4.3. Biblioteki osłonowe	202
	12.5. Podsumowanie	202
A	OPERACJE ATOMOWE DLA ZAAWANSOWANYCH	203
	A.1. Iloczyn skalarny po raz kolejny	203
	A.1.1. Blokady atomowe	205
	A.1.2. Iloczyn skalarny: blokady atomowe	207
	A.2. Implementacja tablicy skrótów	210
	A.2.1. Tablice skrótów — wprowadzenie	210
	A.2.2. Tablica skrótów dla CPU	212
	A.2.3. Wielowątkowa tablica skrótów	216
	A.2.4. Tablica skrótów dla GPU	217
	A.2.5. Wydajność tablicy skrótów	223
	A.3. Podsumowanie	224
	Skorowidz	225

Rozdział 4

Programowanie równoległe w języku CUDA C

W poprzednim rozdziale wykazaliśmy, jak łatwo jest napisać program wykonywany przez GPU. Obliczyliśmy nawet sumę dwóch liczb, aczkolwiek niezbyt dużych, bo tylko 2 i 7. Przyznajemy, tamten przykład nie był zbyt porywający, ani też praktyczny. Mamy jednak cichą nadzieję, że dzięki niemu mogłeś się przekonać, iż pisanie programów w CUDA C to nic trudnego, i że obudziliśmy w Tobie ciekawość, aby dowiedzieć się więcej na ten temat. Jedną z największych zalet wykonywania obliczeń na procesorze GPU jest możliwość wykorzystania jego potencjału w zakresie przetwarzania równoległego. Dlatego w tym rozdziale znajduje się opis technik równoległego wykonywania kodu CUDA C na GPU.

4.1. Streszczenie rozdziału

W tym rozdziale:

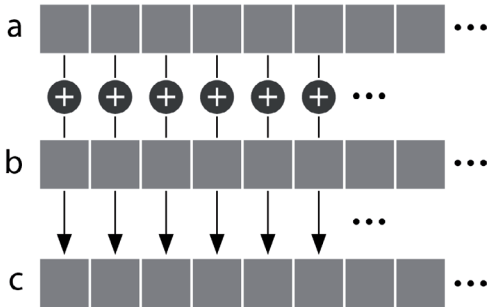
- Poznasz podstawową technikę programowania równoległego CUDA.
- Napiszesz pierwszy równoległy program w języku CUDA C.

4.2. Programowanie równoległe w technologii CUDA

W jednym z poprzednich rozdziałów pokazaliśmy, jak spowodować wykonanie standardowej funkcji języka C na urządzeniu. W tym celu należy do funkcji dodać słowo kluczowe `__global__`, a następnie wywołać ją za pomocą specjalnej składni z użyciem nawiasów trójkątnych. Nie dość, że jest to technika prymitywna, to na dodatek jeszcze i bardzo nieefektywna, gdyż spece z NVIDIA przecież tak zaprojektowali procesory graficzne, aby mogły wykonywać setki obliczeń równocześnie. Na razie nie skorzystaliśmy z tej możliwości, ponieważ dotychczasowe programy zawierały tylko jądro działające na GPU szeregowo. W tym rozdziale dowiesz się, jak napisać jądro wykonujące obliczenia równoległe.

4.2.1. SUMOWANIE WEKTORÓW

Poniżej przedstawiamy prosty program, na którego przykładzie wprowadzimy pojęcie wątków i pokażemy, jak ich używać. Przypuścimy, że mamy dwie listy liczb i chcemy zsumować ich elementy znajdujące się na odpowiadających sobie pozycjach, a następnie wyniki zapisać w trzeciej liście. Ilustracja przebiegu tego procesu znajduje się na rysunku 4.1. Osoby znające algebrę liniową od razu rozpoznają, że jest to sumowanie dwóch wektorów.

Rysunek 4.1. Sumowanie dwóch wektorów

SUMOWANIE WEKTORÓW PRZY UŻYCIU PROCESORA CPU

Najpierw zobaczymy, jak taką operację można wykonać za pomocą zwykłego kodu w języku C:

```
#include "../common/book.h"
#define N 10
void add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 0;    // To jest CPU nr zero, a więc zaczynamy od zera
    while (tid < N) {
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
        tid += 1;  // Mamy tylko jeden CPU, a więc zwiększamy o jeden
    }
}
int main( void ) {
    int a[N], b[N], c[N];
    // Zapelnienie tablic a i b danymi za pomocą CPU
    for (int i=0; i<N; i++) {
        a[i] = -i;
        b[i] = i * i;
    }
    add( a, b, c );
    // Wyświetlenie wyników
    for (int i=0; i<N; i++) {
        printf( "%d + %d = %d\n", a[i], b[i], c[i] );
    }
    return 0;
}
```


Większa część kodu tego programu nie wymaga objaśnień. Napišemy tylko kilka słów o funkcji `add()`, aby wytłumaczyć się z tego, dlaczego ją niepotrzebnie skomplikowaliśmy.

```
void add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 0;    // To jest CPU zero, a więc zaczynamy od zera
    while (tid < N) {
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
        tid += 1;  // Mamy tylko jeden CPU, a więc zwiększamy o jeden
    }
}
```

Suma obliczana jest za pomocą pętli `while`, w której zmienna indeksowa o nazwie `tid` przyjmuje wartości od 0 do `N-1`. Sumowane są kolejno odpowiadające sobie elementy tablic `a[]` i `b[]`, a wyniki są zapisywane w odpowiednich elementach tablicy `c[]`. Działanie to można by było zapisać prościej:

```
void add( int *a, int *b, int *c ) {
    for (i=0; i < N; i++) {
        c[i] = a[i] + b[i];
    }
}
```

Skorzystaliśmy z nieco bardziej pokrętej metody, aby uwidocznić możliwość zrównoleglenia tego kodu, gdyby działał w systemie wieloprocesorowym lub z procesorem wielordzeniowym. Gdyby na przykład procesor był dwurdzeniowy, to można by było zmienić wartość inkrementacji na 2 i dla pierwszego rdzenia zainicjować pętlę z wartością `tid = 0`, a dla drugiego z wartością `tid = 1`. Wówczas pierwszy rdzeń sumowałby elementy znajdujące się pod indeksami parzystymi, a drugi — pod indeksami nieparzystymi. W związku z tym na poszczególnych rdzeniach procesora byłby wykonywany następujący kod:

RDZEŃ 1

```
void add( int *a, int *b, int *c )
{
    int tid = 0;
    while (tid < N) {
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
        tid += 2;
    }
}
```

RDZEŃ 2

```
void add( int *a, int *b, int *c )
{
    int tid = 1;
    while (tid < N) {
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
        tid += 2;
    }
}
```

Oczywiście, aby to zadziałało zgodnie z opisem, trzeba by było napisać sporo dodatkowego kodu. Należałoby utworzyć wątki robocze do wykonywania funkcji `add()` oraz przyjąć założenie, że wszystkie wątki będą działać równoległe, co niestety nie zawsze jest prawdą.

SUMOWANIE WEKTORÓW ZA POMOCĄ PROCESORA GPU

Działanie to można zrealizować w bardzo podobny sposób na procesorze GPU, pisząc funkcję `add()` dla urządzenia. Kod będzie podobny do tego, który został już pokazany. Najpierw jednak zapoznamy się z funkcją `main()`. Mimo że jej implementacja dla GPU jest nieco inna niż dla CPU, to nie ma w niej jednak nic nowego:

```
#include "../common/book.h"
#define N 10
int main( void ) {
    int a[N], b[N], c[N];
    int *dev_a, *dev_b, *dev_c;
    // Alokacja pamięci na GPU
    HANDLE_ERROR( cudaMalloc( (void**)&dev_a, N * sizeof(int) ) );
    HANDLE_ERROR( cudaMalloc( (void**)&dev_b, N * sizeof(int) ) );
    HANDLE_ERROR( cudaMalloc( (void**)&dev_c, N * sizeof(int) ) );
    // Zapelnienie tablic a i b na CPU
    for (int i=0; i<N; i++) {
        a[i] = -i;
        b[i] = i * i;
    }
    // Kopiowanie tablic a i b do GPU
    HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( dev_a, a, N * sizeof(int),
                               cudaMemcpyHostToDevice ) );
    HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( dev_b, b, N * sizeof(int),
                               cudaMemcpyHostToDevice ) );
    add<<<N,1>>>( dev_a, dev_b, dev_c );
    // Kopiowanie tablicy c z GPU do CPU
    HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( c, dev_c, N * sizeof(int),
                               cudaMemcpyDeviceToHost ) );

    // Wyświetlenie wyniku
    for (int i=0; i<N; i++) {
        printf( "%d + %d = %d\n", a[i], b[i], c[i] );
    }

    // Zwolnienie pamięci alokowanej na GPU
    cudaFree( dev_a );
    cudaFree( dev_b );
    cudaFree( dev_c );
    return 0;
}
```

Można łatwo zauważyć pewne powtarzające się wzorce:

- Alokacja trzech tablic na urządzeniu za pomocą funkcji `cudaMalloc()`: tablice `dev_a` i `dev_b` zawierają dane wejściowe, a `dev_c` — wyniki.
- Ponieważ leży nam na sercu czystość środowiska, sprzątamy po sobie za pomocą funkcji `cudaFree()`.

- Za pomocą funkcji `cudaMemcpy()` z parametrem `cudaMemcpyHostToDevice` kopiujemy dane wejściowe na urządzenie, a następnie kopiujemy wynik do hosta za pomocą tej samej funkcji z parametrem `cudaMemcpyDeviceToHost`.
- Uruchamiamy funkcję `add()` urządzenia w funkcji `main()` na hoście, używając składni z trzema nawiasami trójkątnymi.

Przy okazji warto wyjaśnić, dlaczego tablice są zapełniane danymi przez CPU. **Nie** ma żadnego konkretnego powodu, aby tak było. Gdyby w dodatku operację tę przeniesiono na GPU, to by została wykonana szybciej. Jednak celem tego przykładu było zaprezentowanie sposobu implementacji konkretnego algorytmu (w tym przypadku sumowania wektorów) do wykonania na procesorze GPU. Wyobraź sobie, że jest to tylko jeden z wielu etapów wykonywania jakiejś większej aplikacji, w której tablice `a[]` i `b[]` zostały utworzone przez jakiś inny algorytm albo wczytane z dysku twardego. Po prostu udawajmy, że dane pojawiły się nie wiadomo skąd i że trzeba coś z nimi zrobić.

Wracając do sedna, kod źródłowy tej funkcji `add()` jest podobny do poprzedniej implementacji dla CPU:

```
__global__ void add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = blockIdx.x;    // Działanie na danych znajdujących się pod tym indeksem
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}
```

I znowu widać znany już wzorzec postępowania:

- Ta funkcja `add()` zostanie wykonana na urządzeniu. Spowodowaliśmy to poprzez dodanie do standardowego kodu tej funkcji w języku C słowa kluczowego `__global__`.

Jak na razie nie pokazaliśmy jeszcze nic nowego, pomijając fakt, że ten program już nie sumuje liczb 2 i 7. A jednak są dwie rzeczy **warte uwagi**. Nowe są parametry w nawiasach trójkątnych oraz kod źródłowy jądra.

Do tej pory funkcja jądra była zawsze wywoływana za pomocą następującej ogólnej składni:

```
jądro<<<1,1>>>( param1, param2, ... );
```

Natomiast tym razem zmieniła się liczba w nawiasach:

```
add<<<N,1>>>( dev _ a, dev _ b, dev _ c );
```

O co tu chodzi?

Przypomnijmy, że liczby w nawiasach trójkątnych pozostawiliśmy bez objaśnienia. Napisaaliśmy jedynie, że stanowią one dla systemu wykonawczego informację o sposobie uruchomienia jądra. Pierwsza z nich określa liczbę równoległych bloków, w których urządzenie ma wykonywać jądro. W tym przypadku została podana wartość N .

Gdyby na przykład w programie użyto wywołania jądra `kernel<<<2,1>>>()`, to system wykonawczy utworzyłby dwie jego kopie i wykonywałby je równolegle. Każde z takich równoległych wywołań nazywa się **blokiem**. Gdyby napisano wywołanie `kernel<<<256,1>>>()`, to system utworzyłby **256 bloków** wykonywanych równolegle na GPU. Programowanie równoległe jeszcze nigdy nie było takie proste.

Teraz nasuwa się pytanie: skoro GPU wykonuje N kopii funkcji jądra, to jak poznać, który blok wykonuje daną kopię kodu? Aby odpowiedzieć na to pytanie, musimy poznać drugą z nowości wprowadzonych w tej aplikacji. Znajduje się ona w kodzie jądra, a konkretnie chodzi o zmienną `blockIdx.x`:

```
__global__ void add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = blockIdx.x; // Działanie na danych znajdujących się pod tym indeksem
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}
```

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że zmienna ta powinna podczas kompilacji spowodować błąd składni, ponieważ przypisujemy ją do zmiennej `tid`, mimo że nigdzie nie ma jej definicji. A jednak zmiennej `blockIdx` nie trzeba definiować, ponieważ jest to jedna ze standardowych zmiennych systemu wykonawczego CUDA. Jej przeznaczenia można domyślić się po nazwie, a najciekawsze jest to, że używamy jej nawet zgodnie z przeznaczeniem. Zawiera ona indeks bloku, który aktualnie wykonuje dany kod urządzenia.

Dlaczego w takim razie zmienna ta nie nazywa się po prostu `blockIdx`, tylko `blockIdx.x`? Ponieważ w języku CUDA C można definiować grupy bloków w dwóch wymiarach. Jest to przydatne w rozwiązywaniu dwuwymiarowych problemów, np. wykonywaniu działań na macierzach albo przy przetwarzaniu grafiki, gdyż pozwala uniknąć kłopotliwego zamieniania współrzędnych liniowych na prostokątne. Nie masz się co przejmować, jeśli nie wiesz, o co chodzi. Po prostu pamiętaj, że czasami indeksowanie dwuwymiarowe jest wygodniejsze od jednowymiarowego. Ale **nie musisz** z tego korzystać. Nie pogniewamy się.

Liczbę równoległych bloków w wywołaniu jądra ustawiliśmy na N . Zbiór równoległych bloków nazywa się **siatką**. Zatem nasze wywołanie informuje system wykonawczy, że chcemy utworzyć jednowymiarową **siatkę** zawierającą N bloków (wartości skalarne są interpretowane jako jednowymiarowe). Każdy z tych wątków będzie miał inną wartość zmiennej `blockIdx.x`, a więc pierwszy będzie miał 0, a ostatni $N-1$. Wyobraź sobie cztery bloki, wszystkie wykonujące ten sam kod urządzenia, ale każdy z inną wartością zmiennej `blockIdx.x`. Poniżej znajduje się kod, jaki zostałyby wykonane przez każdy z tych czterech bloków po podstawieniu w miejsce zmiennej `blockIdx.x` odpowiedniej wartości:

BLOK 1

```

__global__ void
add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 0;
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}

```

BLOK 2

```

__global__ void
add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 1;
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}

```

BLOK 3

```

__global__ void
add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 2;
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}

```

BLOK 4

```

__global__ void
add( int *a, int *b, int *c ) {
    int tid = 3;
    if (tid < N)
        c[tid] = a[tid] + b[tid];
}

```

Jeśli pamiętasz kod dla CPU pokazany na początku, to pamiętasz też, że w celu obliczenia sumy wektorów trzeba było przejść przez indeksy od 0 do $N-1$. Ponieważ system wykonawczy, wywołując blok, od razu wstawia w nim jeden z tych indeksów, wykonuje więc on za nas większość pracy. A ponieważ nie jesteśmy zbyt pracowici, bardzo nam się to podoba, ponieważ dzięki temu mamy więcej czasu na pisanie na blogu o tym, jak nam się nic nie chce.

A oto ostatnie pytanie, które do tej pory pozostawało bez odpowiedzi: dlaczego sprawdzamy, czy zmienna `tid` ma wartość mniejszą od N ? Okazuje się, że zmienna ta zawsze **powinna** być mniejsza od N , ponieważ tak uruchomiliśmy jądro, iż warunek ten musi być spełniony. Niestety nasze pragnienie leniuchowania doprowadza nas do paranoicznego strachu przed tym, że ktoś złamie nasze warunki. A złamanie przyjętych warunków nieuchronnie prowadzi do błędów. W wyniku tego zamiast pisać bloga, musimy siedzieć po nocach, analizować komunikaty o błędach, szukać przyczyn niewłaściwego działania programu i ogólnie robić wiele rzeczy, na które nie mamy ochoty. Gdybyśmy nie sprawdzali, czy zmienna `tid` jest mniejsza od N , i w pewnym momencie pobrali zawartość pamięci, która do nas nie należy, to byśmy wpadli w tarapaty. Mogłoby to nawet spowodować zakończenie działania jądra, ponieważ GPU mają wbudowane wyrafinowane jednostki zarządzające pamięcią, które zamykają każdy proces, który by łamał zasady korzystania z pamięci.

Jeśli w programie wystąpi tego rodzaju błąd, jedno z makr `HANDLE_ERROR()`, którymi szczerze sypujemy w całym kodzie, wykryje go i poinformuje Cię o tym. Należy pamiętać, że tak samo jak w standardowym języku C, funkcje zwracają kody błędów nie bez powodu. Wiemy, że łatwo ulec pokusie, aby zignorować pojawiający się kod błędu, ale chcielibyśmy zaoszczędzić Ci wielu przykrych godzin, których sami nie zdołaliśmy uniknąć, i dlatego nalegamy, aby **zawsze weryfikować wynik wszystkich działań, które mogą się nie udać**. Jak to zwykle bywa, żaden z tych błędów pewnie nie spowoduje natychmiastowego zamknięcia programu. Zamiast tego będą raczej wywoływać najrozmaitsze nietypowe i nieprzyjemne efekty uboczne w dalszej perspektywie.

W tym momencie wiesz już, jak na GPU wykonać kod równoległe. Możliwe, że mówiono Ci, iż jest to bardzo skomplikowane albo że trzeba znać się na programowaniu grafiki, aby tego dokonać. Dotychczasowe przykłady stanowią jednak dowód na to, że dzięki językowi CUDA C jest zupełnie inaczej. Ostatni program sumuje tylko dwa wektory zawierające po 10 elementów. Jeśli chcesz zobaczyć równoległe wykonywanie kodu w pełnej skali, zmień w wierszu `#define N` 10 liczbę na 10000 albo 50000, tak aby utworzyć kilkadziesiąt tysięcy równoległych bloków wykonawczych. Pamiętaj tylko, że w każdym wymiarze maksymalna liczba bloków wynosi 65535. Jest to ograniczenie sprzętowe, którego przekroczenie wywoła wiele różnych błędów w programie. W następnym rozdziale nauczysz się pracować w tym wyznaczonym zakresie.

4.2.2. ZABAWNY PRZYKŁAD

Wcale nie twierdzimy, że dodawanie wektorów to nie jest świetna zabawa, ale teraz pokażemy program, który zaspokoi wielbicieli bardziej wyszukanych efektów specjalnych.

Program ten będzie wyświetlał fragmenty zbioru Julii. Dla niewtajemniczonych wyjaśniamy, że zbiór Julii to granica pewnej klasy funkcji w zbiorze liczb zespolonych. To chyba brzmi jeszcze gorzej niż dodawanie wektorów czy mnożenie macierzy. Lecz dla prawie wszystkich wartości parametrów tych funkcji granica ta tworzy fraktal, czyli jedną z najpiękniejszych i zarazem najciekawszych matematycznych osobliwości.

Obliczenia, jakie należy wykonać w celu wygenerowania takiego zbioru, są stosunkowo proste. Wszystko sprowadza się do iteracyjnego rozwiązywania równania, którego parametrami są punkty płaszczyzny zespolonej. Punkty, dla których ciąg rozwiązań równania dąży do nieskończoności, **nie należą** do zbioru. Natomiast punkty, dla których ciąg rozwiązań równania nie dąży do nieskończoności, **należą** do zbioru.

Równanie, o które chodzi, pokazano na listingu 4.1. Jak widać, jest ono bardzo proste do obliczenia:

Listing 4.1.

$$Z_{n+1} = Z_n^2 + C$$

Aby więc obliczyć jedną iterację powyższego równania, należałoby podnieść do kwadratu bieżącą wartość i dodać stałą C . W ten sposób obliczyłoby się kolejną wartość równania.

ZBIÓR JULII NA CPU

Poniżej przedstawiamy kod źródłowy programu obliczającego i wizualizującego zbiór Julii. Ponieważ jest on bardziej skomplikowany niż wszystkie poprzednie, podzieliliśmy go na części. Dalej pokazany jest też ten kod w całości.

```
int main( void ) {
    CPUBitmap bitmap( DIM, DIM );
    unsigned char *ptr = bitmap.get_ptr();
```

```

kernel( ptr );
bitmap.display_and_exit();
}

```

Funkcja główna jest bardzo prosta. Tworzy przy użyciu funkcji bibliotecznej mapę bitową o odpowiednim rozmiarze, a następnie do funkcji jądra przekazuje wskaźnik na tę mapę.

```

void kernel( unsigned char *ptr ){
    for (int y=0; y<DIM; y++) {
        for (int x=0; x<DIM; x++) {
            int offset = x + y * DIM;
            int juliaValue = julia( x, y );
            ptr[offset*4 + 0] = 255 * juliaValue;
            ptr[offset*4 + 1] = 0;
            ptr[offset*4 + 2] = 0;
            ptr[offset*4 + 3] = 255;
        }
    }
}

```

Funkcja jądra po prostu przegląda iteracyjnie wszystkie punkty, które wyrenderujemy, i dla każdego z nich wywołuje funkcję `julia()`, aby sprawdzić, czy należy on do zbioru, czy nie. Jeśli dany punkt należy do zbioru, funkcja zwraca 1, jeśli nie — zwraca 0. W pierwszym przypadku kolor punktu ustawiamy na czerwony, a w drugim na czarny. Wybór konkretnych kolorów nie ma znaczenia, więc możesz ustawić swoje ulubione.

```

int julia( int x, int y ) {
    const float scale = 1.5;
    float jx = scale * (float)(DIM/2 - x)/(DIM/2);
    float jy = scale * (float)(DIM/2 - y)/(DIM/2);
    cuComplex c(-0.8, 0.156);
    cuComplex a(jx, jy);
    int i = 0;
    for (i=0; i<200; i++) {
        a = a * a + c;
        if (a.magnitude2() > 1000)
            return 0;
    }
    return 1;
}

```

Powyższa funkcja stanowi serce programu. Najpierw zamienia współrzędne piksela na współrzędne na płaszczyźnie zespolonej. W celu wypośrodkowania tej płaszczyzny na obrazie stosujemy przesunięcie o $DIM/2$. Następnie skalujemy każdą współrzędną o $DIM/2$, tak aby obraz zajmował zakres od -1.0 do 1.0 . Zatem dla dowolnego punktu (x,y) na płaszczyźnie zespolonej otrzymujemy punkt $((DIM/2-x)/(DIM/2), (DIM/2-y)/(DIM/2))$.

Aby umożliwić powiększanie i pomniejszanie obrazu, wprowadziliśmy współczynnik `scale`. Aktualnie skala została ustawiona na sztywno na 1.5, ale można tę wartość dowolnie zmienić. Bardziej ambitne osoby mogą nawet zdefiniować to ustawienie jako parametr wiersza poleceń.

Po obliczeniu współrzędnych punktu na płaszczyźnie zespolonej przechodzimy do sprawdzenia, czy należy on do zbioru Julii. Pamiętajmy, że aby to zrobić, trzeba obliczyć wartości rekurencyjnego równania $Z_{n+1} = Z_n^2 + C$. Ponieważ C jest stałą liczbą zespoloną, której wartość można dowolnie wybrać, ustawimy ją na $-0.8 + 0.156i$, gdyż wartość ta pozwala uzyskać bardzo ciekawy efekt. Warto skorzystać z tej możliwości, aby zobaczyć różne inne wersje zbioru Julii.

W prezentowanym programie obliczamy 200 iteracji funkcji. Po każdym powtórzeniu sprawdzamy, czy wartość bezwzględna wyniku nie przekracza pewnej ustalonej wartości (tu próg ustawiliśmy na 1000). Jeśli tak, to przyjmujemy, że równanie dąży do nieskończoności, a więc zwracamy 0, aby zaznaczyć, że dany punkt **nie** należy do zbioru. W przeciwnym razie, tzn. jeśli po 200 iteracjach wartość nie przekracza 1000, przyjmujemy, że punkt należy do zbioru, i zwracamy 1 do wywołującego, czyli funkcji `kernel()`.

Ponieważ wszystkie obliczenia są wykonywane na liczbach zespolonych, zdefiniowaliśmy ogólną strukturę do ich przechowywania.

```
struct cuComplex {
    float r;
    float i;
    cuComplex( float a, float b ) : r(a), i(b) {}
    float magnitude2( void ) { return r * r + i * i; }
    cuComplex operator*(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r*a.r - i*a.i, i*a.r + r*a.i);
    }
    cuComplex operator+(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r+a.r, i+a.i);
    }
};
```

Struktura ta zawiera dwie składowe reprezentujące liczbę zespoloną. Pierwsza z nich to liczba zmiennoprzecinkowa pojedynczej precyzji o nazwie `r` reprezentująca część rzeczywistą, a druga to liczba zmiennoprzecinkowa pojedynczej precyzji o nazwie `i`, która reprezentuje część urojoną. Dodatkowo w strukturze znajdują się definicje operatorów dodawania i mnożenia liczb zespolonych (jeśli nie masz pojęcia o liczbach zespolonych, podstawowe wiadomości możesz szybko znaleźć w internecie). Ponadto w strukturze znajduje się definicja metody zwracającej wartość bezwzględną liczby zespolonej.

ZBIÓR JULII NA GPU

Implementacja dla GPU tradycyjnie jest bardzo podobna do implementacji dla CPU.


```

int main( void ) {
    CPUBitmap bitmap( DIM, DIM );
    unsigned char *dev_bitmap;
    HANDLE_ERROR( cudaMalloc( (void**)&dev_bitmap,
                             bitmap.image_size() ) );

    dim3 grid(DIM,DIM);
    kernel<<<grid,1>>>( dev_bitmap );
    HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( bitmap.get_ptr(),
                              dev_bitmap,
                              bitmap.image_size(),
                              cudaMemcpyDeviceToHost ) );

    bitmap.display_and_exit();
    cudaFree( dev_bitmap );
}

```

Mimo że ta wersja funkcji `main()` wygląda na bardziej skomplikowaną od poprzedniej, działa dokładnie tak samo jak tamta. Najpierw przy użyciu standardowej funkcji bibliotecznej tworzymy mapę bitową o wymiarach `DIM x DIM`. Ponieważ obliczenia będą wykonywane na GPU, dodatkowo zadeklarowaliśmy wskaźnik o nazwie `dev_bitmap`, który będzie wskazywał kopię danych na urządzeniu. A do przechowywania tych danych potrzebna jest pamięć alokowana za pomocą funkcji `cudaMalloc()`.

Następnie (podobnie jak w wersji dla CPU) uruchamiamy funkcję `kernel()`, lecz tym razem dodajemy do niej kwalifikator `__global__`, aby zaznaczyć, że ma ona zostać wykonana na GPU. Tak jak poprzednio przekazujemy do niej utworzony wcześniej wskaźnik na miejsce w pamięci, w którym mają być przechowywane dane. Jedyna różnica polega na tym, że teraz dane zamiast w systemie hosta są przechowywane na GPU.

Największa różnica między tymi dwiema implementacjami polega na tym, że w wersji dla GPU określona jest liczba bloków wykonawczych funkcji `kernel()`. Ponieważ obliczenia dla każdego punktu można wykonywać niezależnie od pozostałych, utworzyliśmy po jednej kopii funkcji dla każdego interesującego nas punktu. Wcześniej wspomnieliśmy, że w niektórych przypadkach wygodniej jest używać indeksowania dwuwymiarowego. Jednym z nich jest właśnie obliczanie wartości funkcji w dwuwymiarowej dziedzinie, takiej jak płaszczyzna zespolona. W związku z tym poniższy wiersz zawiera definicję dwuwymiarowej siatki bloków:

```
dim3 grid(DIM,DIM);
```

Jeśli martwisz się, że zaczynasz zapominać podstawowe informacje, to pragniemy Cię uspokoić, gdyż `dim3` wcale nie jest standardowym typem języka C. W plikach nagłówkowych systemu wykonawczego CUDA znajdują się definicje kilku typów pomocniczych reprezentujących wielowymiarowe struktury. Typ `dim3` reprezentuje krotkę trójwymiarową, jakiej użyjemy do określenia liczby uruchomionych bloków. Ale dlaczego używamy trójwymiarowej wartości, skoro wcześniej bardzo wyraźnie podkreślaliśmy, że **utworzymy siatkę dwuwymiarową?**

Zrobiliśmy to dlatego, że system wykonawczy CUDA oczekuje właśnie typu `dim3`. Mimo że aktualnie trójwymiarowe siatki nie są obsługiwane, system wykonawczy CUDA wymaga zmiennej typu `dim3`, w której ostatni element ma wartość 1. Jeśli do inicjacji tej zmiennej zostaną podane tylko dwie wartości, tak jak w instrukcji `dim3 grid(DIM,DIM)`, system automatycznie wstawi w miejsce trzeciego wymiaru wartość 1, dzięki czemu program będzie działał poprawnie. Możliwe, że w przyszłości NVIDIA doda obsługę także trójwymiarowych siatek, ale na razie musimy grzecznie postępować z API wywoływania jądra, ponieważ w sporach między API a programistą zawsze API jest górą.

Następnie zmienną `grid` typu `dim3` przekazujemy do systemu wykonawczego CUDA za pomocą poniższego wiersza kodu:

```
kernel<<<grid,1>>>( dev _ bitmap );
```

Ponieważ wyniki działania funkcji `kernel()` są zapisywane w pamięci urządzenia, trzeba je stamtąd skopiować do hosta. Jak już wiemy, służy do tego funkcja `cudaMemcpy()` z ostatnim argumentem wywołania `cudaMemcpyDeviceToHost`.

```
HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( bitmap.get_ptr(),
                          dev_bitmap,
                          bitmap.image_size(),
                          cudaMemcpyDeviceToHost ) );
```

Kolejna różnica między dwiema prezentowanymi wersjami dotyczy implementacji funkcji `kernel()`:

```
__global__ void kernel( unsigned char *ptr ) {
    // Odwzorowanie z blockIdx na współrzędne piksela
    int x = blockIdx.x;
    int y = blockIdx.y;
    int offset = x + y * gridDim.x;

    // Obliczenie wartości dla tego punktu
    int juliaValue = julia( x, y );
    ptr[offset*4 + 0] = 255 * juliaValue;
    ptr[offset*4 + 1] = 0;
    ptr[offset*4 + 2] = 0;
    ptr[offset*4 + 3] = 255;
}
```

Po pierwsze, aby funkcja `kernel()` mogła być wywoływana z hosta, a wykonywana na urządzeniu, musi zostać zadeklarowana jako `__global__`. W odróżnieniu od wersji dla CPU nie potrzebujemy zagnieżdżonych pętli `for()` do generowania indeksów pikseli przekazywanych do funkcji `julia()`. Podobnie jak było w przypadku dodawania wektorów, system wykonawczy CUDA generuje je za nas w zmiennej `blockIdx`. Możemy skorzystać z tej możliwości dlatego, że wymiary siatki bloków ustawiliśmy tak samo jak wymiary obrazu, dzięki czemu dla każdej pary liczb całkowitych (x,y) z przedziału od $(0,0)$ do $(DIM-1, DIM-1)$ otrzymujemy jeden blok.

Kolejna informacja, jakiej potrzebujemy, to pozycja w liniowym buforze wyjściowym ptr. Obliczana jest ona przy użyciu innej standardowej zmiennej o nazwie gridDim. Jej wartość jest stała we wszystkich blokach i reprezentuje wymiary siatki. W tym przypadku będzie to zawsze wartość (DIM, DIM). Zatem mnożąc indeks wiersza przez szerokość siatki i dodając indeks kolumny, otrzymamy indeks w ptr, należący do przedziału wartości od 0 do (DIM*DIM-1).

```
int offset = x + y * gridDim.x;
```

Na koniec przeanalizujemy kod decydujący o tym, czy dany punkt należy do zbioru Julii. Jak zwykle wygląda on bardzo podobnie jak implementacja dla CPU.

```
__device__ int julia( int x, int y ) {
    const float scale = 1.5;
    float jx = scale * (float)(DIM/2 - x)/(DIM/2);
    float jy = scale * (float)(DIM/2 - y)/(DIM/2);
    cuComplex c(-0.8, 0.156);
    cuComplex a(jx, jy);
    int i = 0;
    for (i=0; i<200; i++) {
        a = a * a + c;
        if (a.magnitude2() > 1000)
            return 0;
    }
    return 1;
}
```

W kodzie tym znajduje się definicja struktury cuComplex, która służy do reprezentacji liczb zespolonych w postaci dwóch liczb zmiennoprzecinkowych pojedynczej precyzji. Ponadto struktura ta zawiera definicje operatorów dodawania i mnożenia oraz funkcję zwracającą wartość bezwzględną liczby zespolonej.

```
struct cuComplex {
    float r;
    float i;
    cuComplex( float a, float b ) : r(a), i(b) {}
    __device__ float magnitude2( void ) {
        return r * r + i * i;
    }
    __device__ cuComplex operator*(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r*a.r - i*a.i, i*a.r + r*a.i);
    }
    __device__ cuComplex operator+(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r+a.r, i+a.i);
    }
};
```

Zwróć uwagę, że w wersji CUDA C programu używane są takie same konstrukcje językowe jak w wersji dla CPU. Jedyną różnicą jest użycie kwalifikatora `__device__` oznaczającego, że dany fragment kodu ma zostać wykonany na GPU. Należy pamiętać, że funkcje zadeklarowane jako `__device__` można wywoływać tylko z innych funkcji tego samego typu lub typu `__global__`.

Poniżej znajduje się w całości kod źródłowy opisanego programu.

```
#include "../common/book.h"
#include "../common/cpu_bitmap.h"
#define DIM 1000
struct cuComplex {
    float r;
    float i;
    cuComplex( float a, float b ) : r(a), i(b) {}
    __device__ float magnitude2( void ) {
        return r * r + i * i;
    }
    __device__ cuComplex operator*(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r*a.r - i*a.i, i*a.r + r*a.i);
    }
    __device__ cuComplex operator+(const cuComplex& a) {
        return cuComplex(r+a.r, i+a.i);
    }
};
__device__ int julia( int x, int y ) {
    const float scale = 1.5;
    float jx = scale * (float)(DIM/2 - x)/(DIM/2);
    float jy = scale * (float)(DIM/2 - y)/(DIM/2);
    cuComplex c(-0.8, 0.156);
    cuComplex a(jx, jy);
    int i = 0;
    for (i=0; i<200; i++) {
        a = a * a + c;
        if (a.magnitude2() > 1000)
            return 0;
    }
    return 1;
}
__global__ void kernel( unsigned char *ptr ) {
    // Odzworowanie z blockIdx na położenie piksela
    int x = blockIdx.x;
    int y = blockIdx.y;
    int offset = x + y * gridDim.x;
    // Obliczenie wartości dla tego punktu
    int juliaValue = julia( x, y );
    ptr[offset*4 + 0] = 255 * juliaValue;
    ptr[offset*4 + 1] = 0;
    ptr[offset*4 + 2] = 0;
    ptr[offset*4 + 3] = 255;
}
```

```

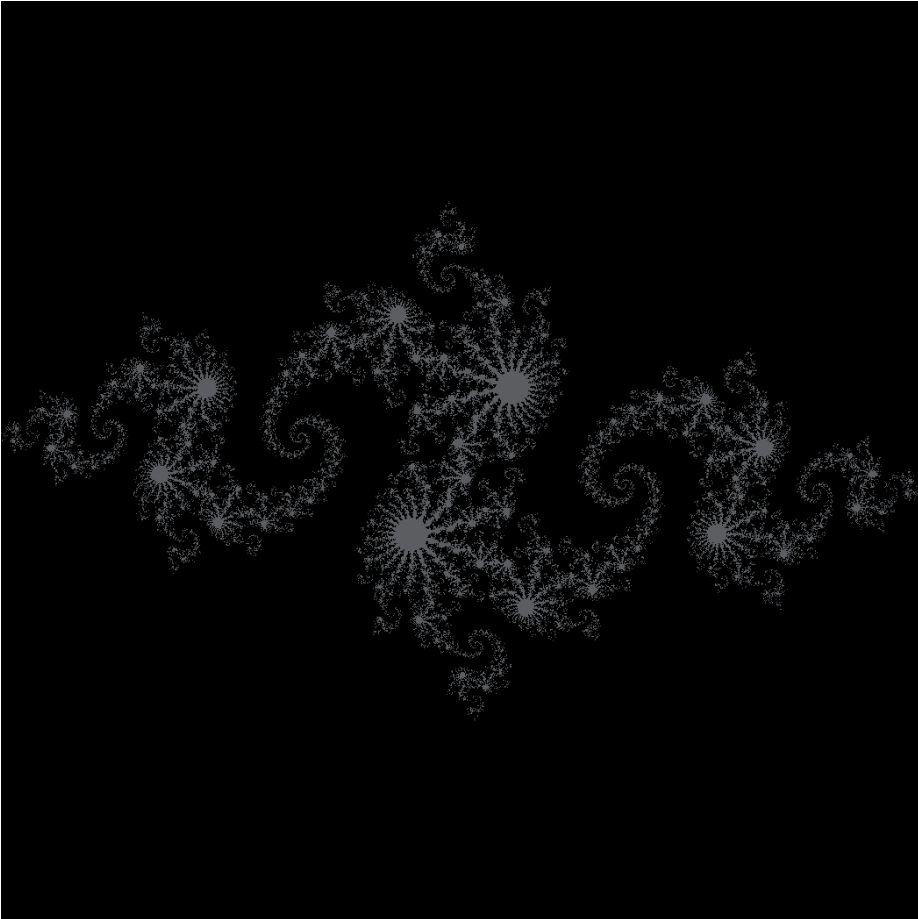
int main( void ) {
    CPUBitmap bitmap( DIM, DIM );
    unsigned char *dev_bitmap;
    HANDLE_ERROR( cudaMalloc( (void**)&dev_bitmap,
                             bitmap.image_size() ) );

    dim3 grid(DIM,DIM);
    kernel<<<grid,1>>>( dev_bitmap );
    HANDLE_ERROR( cudaMemcpy( bitmap.get_ptr(), dev_bitmap,
                             bitmap.image_size(),
                             cudaMemcpyDeviceToHost ) );

    bitmap.display_and_exit();
    HANDLE_ERROR( cudaFree( dev_bitmap ) );
}

```

Gdy uruchomisz ten program, zobaczysz wizualizację zbioru Julii. Jako dowód, że podrozdział ten słusznie ma w tytule słowo „zabawny”, na rysunku 4.2 pokazany jest zrzut ekranu z tej aplikacji.

Rysunek 4.2. Zrzut ekranu z wersji GPU programu

4.3. Podsumowanie

Gratulacje! Potrafisz już pisać, kompilować i uruchamiać programy równoległe na procesorze GPU. Koniecznie pochwal się znajomym. Jeśli nadal trwają oni w błędnym przekonaniu, że programowanie GPU to egzotyczna i trudna do opanowania sztuka, to na pewno zrobisz na nich piorunujące wrażenie. Jak udało Ci się tego dokonać, będzie naszym małym sekretem. A jeśli są to ludzie, którym można bezpiecznie powierzyć tajemnice, powiedz im, żeby też kupili sobie tę książkę.

W rozdziale tym pokazaliśmy, jak zmusić system wykonawczy CUDA do jednoczesnego wykonywania wielu kopii jednego programu w tzw. **blokach**. Zbiór bloków uruchamianych na GPU nazwaliśmy **siatką**. Zbiory bloków mogą być jedno- lub dwuwymiarowe. Korzystając ze zmiennej `blockIdx`, można sprawdzić w każdej kopii funkcji jądra, który blok ją wykonuje. Analogicznie dzięki wbudowanej zmiennej `gridDim` można sprawdzić rozmiar siatki. Obie te zmienne posłużyły nam w programie do obliczenia indeksu danych do przetworzenia dla każdego z bloków.

Skorowidz

A

algorytm
  do obliczania iloczynu skalarnego, 74
  dodawania par klucz-wartość, 214
  generujący fale na gpu, 133
algorytmy dekompozycji macierzy LU i QR, 201
alokacja pamięci, 36, 75, 192
alokacja pamięci na GPU, 114, 158
  funkcja cudaMalloc(), 158
alokacja pamięci na hoście
  funkcja cudaHostAlloc(), 158
  funkcja malloc(), 158
alokacja pamięci zablokowanej
  jako przenośnej, 188
alokacja puli wolnych elementów, 218
alokacja tablic, 48
alokacja tablic kubeków, 218
animacja symulacji, 110
aplikacje 3D, 19
architektura CUDA, 21
architektura sprzętowa, 172
asynchroniczne kopiuwanie, 165

B

Babbage Charles, 24
badanie dynamiki płynów, 24
badanie ultradźwiękowe, 23
bezpośredni dostęp do pamięci, DMA, 158
biblioteka
  BLAS, Basic Linear Algebra Subprograms, 195, 201
  CUBLAS, 195, 202
  CUDA Parallel Primitives Library, 201

CUDPP, 201
CUFFT, CUDA Fast Fourier Transform, 194
CULATools, 201
DirectX, 123
GLUT, 123
LAPACK, 201
Linear Algebra Package, 201
NPP, 196
NVIDIA Performance Primitives, NPP, 196
OpenGL, 19, 20, 123
biblioteki graficzne, 124
biblioteki osłonowe, 202
bieżący czas, ticks, 71
blok, 50
blokada pamięci, 158
blokad atomowe, 205, 207
blokad wzajemnego wykluczania, 205
budowa tablicy skrótów, 222
bufor danych bufferObj, 131
bufor danych resource, 131
bufor pikseli, 126
bufor podręczny, 97, 104
bufor teksturowy, 106
bufor z wyłączonym stronicowaniem, 158

C

CUDA Toolkit, 30
CUDA U, 199
czas działania programu, 171
czas działania programu poprawionego, 175
czas wykonywania dwóch wersji programu, 104
czasomierz procesora CPU, 99
czujnik natężenia światła, 90

D

debugowanie funkcji jądra, 197
 deklaracja deskryptora, 119
 deklarowanie bufora jako pamięci wspólnej, 96
 dekrementacja, 150
 deskryptor, 119
 device overlap, 163
 DirectX, 20
 długość promienia, 91
 DMA, direct memory access, 158
 dostęp do pamięci z funkcji jądra, 178
 Dr. Dobb's, 200
 droga promienia od piksela do sceny, 90
 dwa przepłatające się wątki, 145
 dwa strumienie, 167
 dyrektywa #define, 93
 dystrybucje Linuksa, 31
 dywergencja wątków, thread divergence, 83
 działanie procesorów GPU NVIDIA, 199
 dzielenie bloków na wątki, 72
 dzielenie równoległych bloków, 61
 dzielenie wspólnej pamięci zablokowanej, 192

F

fala, 68
 firma
   3dfx Interactive, 19
   ATI Technologies, 19
   NVIDIA, 19, 195
   Procter & Gamble, 24
   TechniScan Medical Systems, 23
 fora NVIDIA, 200
 fraktal, 52
 funkcja
   __syncthreads(), 77, 83
   __syncthread(), 76
   add(), 47
   add_to_table(), 220
   anim_gpu(), 111, 116
   animExit(), 131
   asynchroniczna, 165
   atomicAdd(), 204, 205
   atomicCAS(), 206
   big_random_block(), 148
   blend_kernel(), 115
   ceil(), 65
   clickDrag(), 131
   copy_const_kernel(), 118
   cuda_malloc_test(), 160
   cudaBindTexture(), 114
   cudaBindTexture2D(), 119
   cudaChooseDevice(), 42, 125
   cudaEventCreate(), 102
   cudaEventDestroy(), 102
   cudaEventElapsedTime(), 102
   cudaEventSynchronize(), 100
   cudaFree(), 37, 43, 48, 69
   cudaFreeHost(), 181, 190
   cudaGetDeviceCount(), 38, 185
   cudaGetDeviceProperties(), 42, 182
   cudaGLSetDevice(), 131
   cudaGLSetGLDevice(), 125, 126
   cudaGraphicsGLRegisterBuffer(), 126, 132
   cudaGraphicsMapResources(), 139
   cudaGraphicsResourceGetMappedPointer(), 139
   cudaGraphicsUnmapResources(), 127
   cudaHostAlloc(), 158, 160, 180, 192
   cudaHostGetDevicePointer(), 181
   cudaMalloc(), 36, 43, 69
   cudaMemcpy(), 37, 43, 49, 112, 135, 219
   cudaMemcpyAsync(), 165
   cudaMemset(), 149, 218
   cudaSetDevice(), 42
   cudaSetDeviceFlags(), 182, 189
   cudaStreamSynchronize(), 166
   draw_func(), 128
   fAnim(), 131
   float_to_color(), 112, 137
   free(), 37, 43
   generate_frame(), 134
   glBufferData(), 126
   glDrawPixels(), 128
   glGenBuffers(), 126
   glIdleFunc(), 132
   glutInit(), 132
   glutPostRedisplay(), 133
   grey, 72
   jądra, 49, 118
   jądra obliczająca histogram, 152, 154
   julia(), 53
   kernel(), 35
   lock(), 207
   main(), 35, 130, 151
   malloc(), 36, 43
   memcpy(), 37, 43
   memset(), 149

rand(), 164
 routine(), 186
 skrótów, hash function, 211
 start_thread(), 186
 synchronicznej, 165
 tex1Dfetch(), 115
 tex2D(), 117
 transpose(), 198
 verify_table(), 218
 debugera CUDA-GDB, 197
 glBindBuffer(), 126

G

GeForce 8800 GTX, 21
 GeForce GTX 280, 103, 184
 GeForce GTX 285, 138
 GeForce GTX 295, 38, 177
 generowanie fal, 68
 generowanie fal za pomocą GPU
   i biblioteki graficznej, 130
 generowanie mapy bitowej, 84
 GLUT, GL Utility Toolkit, 125
 gra
   Doom, 19
   Duke, 19
   Nukem 3D, 19
   Quake, 19

H

histogram, 146
   czas tworzenia, 153
   funkcja jądra, 155
   obliczanie przy użyciu gpu, 148
   obliczanie za pomocą cpu, 146
   operacje atomowe dla pamięci globalnej, 152
   operacje atomowe dla pamięci globalnej
     i wspólnej, 154
   weryfikacja, 150
 histogram cząstkowy, 155
 histogram finalny, 155
 HOOMD, 25
 host, 34

I

identyfikator urządzenia CUDA, 125
 iloczyn skalarny, 178, 203
   blokady atomowe, 207

iloczyn skalarny, *Patrz także* obliczanie iloczynu
 skalarnego

implementacja
   draw_func(), 127
   funkcji kernel(), 56
   kernel(), 127
   key_func(), 127
   tablicy skrótów, 210

indeks blockIdx, 109
 indeks bloku, 50
 indeks threadIdx, 109
 indeks wątku, 67
 inicjacja struktury GPUAnimBitmap, 131
 inkrementacja, 145
 inkrementacja dwóch wątków, 145
 integracja językowa, 35
 interfejs PCIE, 158

J

jądro działające na GPU szeregowo, 45
 jądro wykonujące obliczenia równoległe, 45
 jądro, kernel, 34
 jednostki ALU, 21
 jednostki arytmetyczno-logiczne, 21
 język C, 25
 język C++, 25
 język CUDA, 156
 język CUDA C, 17, 22
 język do cieniowania, shading language, 21
 język FORTRAN, 195
 język GLSL, 22
 język HLSL, 22

K

Kirk David, 199
 klucz, 210
 kod EXIT_FAILURE, 36
 kod obliczający histogram na GPU, 152
 kod źródłowy funkcji main(), 151
 kolejka zadań, 100
 kolejkiwanie operacji wszcz, 173
 kolejkiwanie zadań dla GPU, 166
 kolejność dodawania operacji do strumieni, 172
 kolizje, 211
 kolor figury, 94
 kombinacja wątków i bloków, 64

kompilator, 30
     gcc, 31
     GNU C, 31
     kodu dla CPU, 31
     kodu dla GPU, 31
     Microsoft Visual Studio, 31
     nvcc, 144
 komputer BlueGene/L, 25
 konfiguracja środowiska programistycznego
     kompilator kodu dla CPU, 31
     kompilator kodu dla GPU, 31
     narzędzia programistyczne NVIDIA, 30
     procesory GPU oparte na architekturze
         CUDA, 28
     sterownik urządzeń NVIDIA, 29
 krok redukcji, 77
 kubelki, 211
 kursy uniwersyteckie, 200
 kursy z CUDA, 199
 kwalifikator `__device__`, 58, 217
 kwalifikator `__global__`, 35, 55
 kwalifikator `__shared__`, 72

L

liczba bloków 65535, 52
 liczba bloków funkcji `kernel()`, 55
 liczba uruchamianych bloków, 151
 liczba wątków, 64, 70
 liczba zmiennoprzecinkowa
     pojedynczej precyzji, 21
 liczby w nawiasach trójkątnych, 50
 lokalność przestrzenna, 114

M

magistrala FSB, 158
 magistrala PCI Express, 158
 makro `HANDLE_ERROR()`, 36
 maksymalna liczba bloków, 52
 mammografia, 23
 mapa bitowa, 84
 matematyka dyskretna, 80
 metoda `anim_and_exit()`, 69
 metoda `hit()`, 92
 model numeryczny, 23
 model ogrzewania, 106
 modelowanie komputerowe, 23
 modelowanie kul, 91

modyfikator `__constant__`, 97
 muteks, 205
 muteksy CPU, 205

N

nagłówki bibliotek, 124
 najmniejsza wielokrotność wartości, 79
 narzędzia programistyczne, 194
     CUDA Toolkit, 194
     CUDA-GDB, 196
     GPU Computing SDK, 195
     NVIDIA Parallel Nsight, 197
     Visual Profiler, 198
 narzędzia programistyczne NVIDIA, 30
 narzędzie profilujące, 198
 nawiasy trójkątne, 45
 norma IEEE, 21
 NVIDIA CUDA Programming Guide, 42, 142
 NVIDIA CUDA Reference Manual, 39

O

obiekty sferyczne, 91
 obliczanie adresu wskaźnika, 220
 obliczanie histogramów, 146
 obliczanie iloczynu skalarnego
     algorytm, 203
     alokacja pamięci, 79
     doskonalenie algorytmu, 204
     funkcja `cudaMemcpy()`, 79
     generowanie danych wejściowych, 190
     kod źródłowy, 80
     nowa struktura danych, 184
     optymalizacja programu, 82
     użycie przenośnej pamięci zablokowanej, 189
     wykorzystanie kilku GPU, 185
     wywołanie funkcji jądra, 79
     za pomocą pamięci niekopiowanej, 178
 obliczanie indeksu w jądrze, 64
 obliczanie zmian temperatury, 108
 obraz klatki piersiowej, 23
 obsługa liczb zmiennoprzecinkowych, 205
 obsługa strumieni przez sterownik CUDA, 171
 odczyt-modyfikacja-zapis, 146
 odczytywanie danych z tekstur, 114
 odnośnik Download Drivers, 29
 odnośnik `get latest cuda toolkit production
 release`, 30

ograniczenia wskaźników urządzenia, 37
 określanie kroku inkrementacji, 67
 opcja -O3, 223
 operacja odczytu z pamięci stałej, 97
 operacje atomowe, 144, 146, 156, 203
 operacje atomowe na pamięci globalnej, 144, 154
 operacje zapisu i odczytu danych, 86
 osnowa, 98
 ostatni etap redukcji, 78
 oś czasu, 167, 173, 174
 oświetlenie sceny, 91

P

pakiet GPU Computing SDK, 195, 201
 pamięć
   DRAM, 106, 183
   globalna, 97, 103
   hosta, 164
   hosta niewymagająca kopiowania, 178
   niekopiowana, zero-copy memory, 178
   stała, 89, 97–98, 100
   stronicowana, 158
   pamięć tekstur dwuwymiarowa, 117
   pamięć tekstur, texture memory, 105, 114
   tylko do odczytu, 97
   wirtualna, 158
   wspólna, shared memory, 21, 72, 143
   z wyłączonym stronicowaniem, 178
   zablokowana, 178, 188
 para klucz-wartość, 210
 parametr
   cudaHostAllocPortable, 189
   cudaMemcpyDeviceToDevice, 38
   cudaMemcpyDeviceToHost, 112
   ticks, 111
 platforma ION NVIDIA, 183
 plik book.h, 137
 plik lock.h, 217
 plik nagłówkowy gpu_anim.h, 133
 pojedynczy układ NVIDIA, 67
 pole maxThreadsPerBlock, 64
 pomiar czasu wykonywania operacji, 159
 pomiar wydajności algorytmu, 100
 porównywanie algorytmów transpozycji macierzy, 198
 potencjał minimum 1.1, 144
 potencjał obliczeniowy, 141
   minimalny, 144
   procesorów gpu nvidia, 142
 potencjał obliczeniowy, compute capability, 142

powiązanie odwołań z buforem pamięci, 114
 pozycja w buforze liniowym, 57
 procesor
   CPU, 18
   GPU, 19, 20, 22, 142, 183
 procesory GPU oparte na architekturze CUDA, 28
 procesory graficzne *Patrz* procesor GPU
 program
   Apple Developer Connection, ADC, 32
   bez synchronizacji, 86
   CUDA-GDB, 196
   do hipnotyzowania, 129
   NVIDIA Parallel Nsight, 197
   śledzący promienie, 92, 95
   pomiar wydajności, 100
   Visual Profiler, 198
   z synchronizacją, 87
 programowanie GPU, 25
 programowanie równoległe, 17, 25
 projekt CUDA.NET, 202
 projekt PyCUDA, 202
 projektowanie wirników, 23
 promienie wtórne, 91
 propagacja danych, 104
 propagacja danych na połówce osnow, 98
 próba optymalizacji, 83
 przekazanie sterowania do hosta, 78
 przekazywanie parametrów, 35
 przenośna pamięć zablokowana, 189
 przeplatanie, 166
 przeplatanie operacji, 167
 przepustowość pamięci, 104
 przesunięcie wywołania funkcji do bloku if(), 83
 przewidywalność wyników, 146
 pula, pool, 213

R

rasteryzacja, 90
 redukcja, 76, 203
 rejestracja zdarzenia, 99
 relacje między wskaźnikami, 220
 renderowanie obrazu, 131
 resource, 131
 rewolucja wielordzeniowa, 18
 rozchodzenie się ciepła
   animacja symulacji, 110
   kod funkcji jądra, 109
   model symulacji, 106
   symulacja za pomocą biblioteki graficznej, 135

rozchodzenie się ciepła
 tempo przepływu, 108
 wykorzystanie pamięci tekstur, 114
 wykorzystanie tekstur dwuwymiarowych, 117
 zmiana temperatury, 108

rozmiar tablicy, 75

rozpropagowanie operacji odczytu na osnowę, 98

rozszerzenie języka C, 22

S

shader pikseli, 20

siatka, 50

słowo kluczowe `__global__`, 43

słowo kluczowe `NULL`, 216

sposoby wykorzystania blokad, 210

stały czas dostępu do elementów, 211

sterownik CUDA, 171, 172

sterownik urządzeń NVIDIA, 29

struktura
 bloków i wątków, 70
`CPUAnimBitmap`, 69, 130
`cuComplex`, 57
`cudaDeviceProp`, 38, 42, 125
`DataBlock`, 111
`DataStruct`, 186, 190
 dla liczb zespolonych, 54
`GPUAnimBitmap`, 130
`Lock`, 207
`Table`, 213

strumienie, 99

strumienie CUDA, 157, 162, 166
 jednoczesne wykorzystanie, 173

sumowanie wektorów, 46
 na gpu za pomocą wątków, 62
 o dowolnej długości, 66
 przy użyciu procesora cpu, 46
 za pomocą procesora gpu, 48

superkomputer, 18

Svara, 23

symulacja rozchodzenia się ciepła, 106, 135

symulacja wymiany ciepła, 113, 121

symulacje fizyczne, 106

synchronizacja, 72, 85, 86

synchronizacja CPU z GPU, 181

system obrazowania ultradźwiękowego, 23

system wieloprocessorowy, 43, 177, 184

szybkość kopiowania danych, 162

Ś

śledzenie promieni na gpu, 91

śledzenie promieni za pomocą pamięci stałej, 96

śledzenie promieni, ray tracing, 90

środki powierzchniowo czynne, 24

środowisko pracy, 27

środowisko programistyczne, 27

T

tablica
 blokad, 222
`buffer[]`, 147
`c[]`, 77
`cache[]`, 76
`cptr[]`, 109
`shared[][]`, 85
 skrótów, 210, 212
 skrótów dla CPU, 212
 skrótów dla GPU, 217
 skrótów wielowątkowa, 216

technika definiowania funkcji zwrotnych, 186

technologia CUDA, 22

technologia przetwarzania równoległego, 17

technologia SLI, scalable link interface, 184

Tesla C1060, 23

Tesla S1070, 177

test poprawności, 217

ticks, 71

trójwymiarowa siatka, 56

tworzenie zdarzeń do pomiaru czasu, 164, 168, 178

typ `dim3`, 55

U

uchwyt, 126

układy samodzielne, 183

układy zintegrowane, 183

urządzenia NVIDIA, 103

urządzenie, 34

ustalenie rozmiaru pamięci, 96

usuwanie błędów, 196

użycie kilku procesorów GPU jednocześnie, 184

V

Visual Studio Memory, 197

W

wartość, 210
wartość threadsPerBlock, 79
wąskie gardło, 104
wątek, 46, 61
    generowanie fal, 68
    w osnowie, 103
wieloprocessor, 199
właściwości urządzeń, 38, 42
właściwości urządzeń CUDA, 40
właściwość integrated, 184
wskaźnik
    dla GPU, 181
    firstFree, 213
    na bufor, 135
    na funkcję generate_frame(), 69
    na histogram wyjściowy, 152
    na miejsce w pamięci, 206
    na miejsce w pamięci urządzenia, 71
    na pamięć hosta, 135, 165, 181
    na strukturę Entry, 213
    na tablicę danych wejściowych, 152
    na wskaźnik, 36
    typu void*, 131
wspólne bufory, 126
współbieżne wątki, 217
współczynnik scale, 54
współpraca z bibliotekami graficznymi, 124
    wspólne bufory, 126
współpraca z DirectX, 139
współrzędne na płaszczyźnie zespolonej, 53
współrzędne piksela, 53
wydajność, 98, 162
    pamięci niekopiowanej, 183
    programów, 97, 99, 198
    tablicy skrótów, 223
wykonywanie kodu CUDA C
    jednocześnie na wielu GPU, 177
wykonywanie kodu urządzenia, 69
wykonywanie programów, 171
wykorzystanie strumieni CUDA, 173
wyniki cząstkowe, 181
wywołania asynchroniczne, 100
wywołanie funkcji cudaSetDevice(), 191
wywołanie funkcji glDrawPixels(), 135
wywołanie funkcji kernel(), 34, 35
wywołanie jądra, 65, 67

Z

zablokowana pamięć przenośna, 192
zablokowane stronicowanie, 159
zależności wywołań funkcji od wywołań jądra, 172
zamiana wersji blokowej na wątkową, 63
zaokrąglanie wyników pośrednich, 204
zasoby kodu źródłowego, 201
zastosowania języka CUDA C, 22
    obrazowanie medyczne, 23
    ochrona środowiska, 24
    symulacja dynamiki płynów, 24
zawartość pamięci stałej, 104
zawieszenie procesora, 83
zbiór bloków i wątków, 65
zbiór Julii na cpu, 52
zbiór Julii na gpu, 54
zbiór wątków, 98
zdarzenia, 99
zdarzenia CUDA, 100
zdefiniowany bufor pamięci, 74
zegar CPU, 18
zerowanie bufora w pamięci wspólnej, 154
zintegrowane GPU, 42
zintegrowany układ graficzny, 43
zmienna
    blockDim, 64
    blockIdx.x, 50
    dragStartX, 131
    dragStartY, 131
    gridDim, 57, 60, 64
    mutex, 206
    offset, 118
    tid, 51
zmienne zapisane w pamięci wspólnej, 73
zmniejszanie kolejek do pamięci, 156
znacznik cudaGraphicsMapFlagsNone, 126
znacznik cudaGraphicsMapFlagsWriteDiscard, 126
zrównoleglanie na poziomie danych, 157
zrównoleglanie na poziomie zadań, 157
zwalnianie buforów, 166
zwalnianie pamięci, 218

Ż

żądanie alokacji, 126

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

CUDA W PRZYKŁADACH

Wprowadzenie do ogólnego
programowania procesorów GPU

*Książka ta jest obowiązkową
pozycją dla wszystkich
programistów pracujących
z systemami zawierającymi
akceleratory.*

Ze wstępu autorstwa
Jacka Dongarry'ego,
Uniwersytet Tennessee i Oak Ridge
National Laboratory

Od astrofizyki i chemii, przez biologię obliczeniową, aż po analizę sejsmiczną i rekonstrukcję obrazu w tomografii komputerowej — architektura **CUDA** została entuzjastycznie przyjęta przez środowiska naukowe i akademickie. Znalazła też zastosowanie w wielu strategicznych gałęziach gospodarki i stała się niezwykle łatwym dla twórców programów równoległym, którym pozwoliła na wykorzystanie olbrzymiej mocy procesorów GPU do budowy ekstremalnie wydajnych aplikacji.

Oto podręcznik napisany przez członków zespołu tworzących architekturę **CUDA**. Stanowi on wyczerpujące wprowadzenie w świat programowania najnowszych akceleratorów o dużych możliwościach przetwarzania równoległego. Oparty na licznych przykładach, zilustrowany fragmentami przydatnego kodu przewodnik zawiera pełny opis tej platformy, wprowadzenie do języka **CUDA C** oraz szczegółowy opis wszystkich kluczowych technik pracy z tą niezwykle architekturą.

**OPANUJ JĘZYK CUDA C I PISZ PROGRAMY
WYRÓŻNIAJĄCE SIĘ NIEZWYKŁĄ WYDAJNOŚCIĄ!**

- Programowanie równoległe
- Współpraca wątków
- Pamięć stała i zdarzenia
- Pamięć teksturowa
- Interoperacyjność grafiki
- Operacje atomowe
- Strumienie
- CUDA C na wielu procesorach GPU
- Operacje atomowe dla zaawansowanych
- Dodatkowe zasoby CUDA

JASON SANDERS jest starszym programistą w zespole ds. platformy CUDA w firmie NVIDIA. Brał udział w pracach nad pierwszymi wersjami oprogramowania systemowego CUDA. Ma także swój wkład w specyfikację OpenCL 1.0. Zanim rozpoczął pracę w NVIDIA, pracował dla firm ATI Technologies, Apple oraz Novell.

EDWARD KANDROT jest starszym programistą w zespole ds. algorytmów CUDA w firmie NVIDIA. Przedtem pracował nad wydajnością programów takich firm, jak Adobe, Microsoft, Google czy Autodesk.

 Addison-Wesley
Pearson Education

NVIDIA

helion.pl
księgarnia
internetowa

Nr katalogowy: 7813

 Księgarnia internetowa
<http://helion.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

 Helion

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://helion.pl/promocje>
Książki najchętniej czytane:
• <http://helion.pl/bestsellery>
Zamów informacje o nowościach:
• <http://helion.pl/nawosci>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl
<http://helion.pl>

ISBN 978-83-246-3817-8

9 788324 638178

Cena: 59,00 zł

sięgnij po **WIECEJ**

KOD KORZYŚCI

Informatyka w najlepszym wydaniu